

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ГУМАНІЗАЦІЮ ВИКОНАННЯ І ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ

Гуманізм як один з важливих принципів кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань та реформування кримінально-виконавчої системи є необхідним напрямком у демократичних змінах суспільства, що орієнтується на міжнародні стандарти.

Слід зазначити, що проблематиці гуманізації виконання кримінальних покарань приділяли увагу такі дослідники кримінально-виконавчого права як В. А. Бадира, О. В. Беца, Ю. В. Бауліна, Є. М. Бодюл, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, А. В. Кирилюк, В. О. Корчинський, А. С. Крилов, В. А. Льовочкін, М. П. Мелентьєв, В. О. Меркулова, І. С. Яковець, А. Х. Степанюк, В. Н. Кудрявцева, В. М. Трубников, С. Я. Фаренюк, І. В. Шмаров та інші. Однак, незважаючи на вагомі здобутки вчених, принцип гуманізму в кримінально-виконавчому праві в умовах євроінтеграції України потребує подальшого дослідження.

Тому метою статті є дослідження проблем гуманізації виконання кримінальних покарань в Україні в умовах впливу міжнародних стандартів поведінки із засудженими та визначення пропозицій для вдосконалення кримінально-виконавчого законодавства.

У кримінально-виконавчому праві основне місце посідають принципи, що направлені на визнання людського життя як найвищої цінності. Тому провідним напрямком у розвитку кримінально-виконавчої системи України стає її подальша гуманізація, яка полягає у зміцненні пріоритетності принципу поваги до прав людини, що дозволяє реалізувати мету виконання покарання – виправлення і ресоціалізація засуджених.

Принципи, які покладено в основу кримінально-виконавчого законодавства України, відповідають в своїй більшості міжнародним стандартам, а саме Мінімальним стандартним правилам поведінки із ув'язненими прийнятими ООН у 1955 р., які у свою чергу носять лише рекомендаційний характер. Хоча дані принципи і втілені у національному законодавстві все ж такі є недоліки пов'язані з повним розкриттям їх змісту та досконалої імплементації міжнародних норм і стандартів у кримінально-виконавчому законодавстві у відповідності до даних принципів.

У зв'язку з ратифікацією Україною Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання часто звертають на себе увагу доповіді Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню по резуль-

татам візитів його делегації до України, в одному з яких зазначалося, що поведження з гомосексуалістами в установах виконання покарань викликає занепокоєння. Стосовно цього можна доповнити і тим, що в Україні неналежно виконуються рішення ЄСПЛ у пенітенціарній сфері, хоча Комітет по запобіганню катувань неодноразово звертає увагу на недоліки лікування і тримання засуджених. Прикладом є рішення від 6 жовтня 2016 року Європейського суду з прав людини по справі «Яровенко проти України» (Yarovenko versus Ukraine), в якому є порушення Статті 3 Конвенції, пов'язане з неналежним лікуванням заявника від туберкульозу, а також неналежних умов тримання, які не відповідають міжнародним стандартам в установах виконання покарань [1].

У преамбулі даної Конвенції говориться також про те, що захист осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання міг би бути посилений саме позасудовими засобами превентивного характеру, що ґрунтуються на відвіданнях місць позбавлення волі. Тобто, частину 1, ст. 24 Кримінально-виконавчого кодексу України «Відвідування установ виконання покарань» слід доповнити, що окрім Європейського комітету, який перевіряє поведження з позбавленими волі шляхом відвідувань цих осіб без спеціального дозволу з метою захисту даних осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарань, дані установи може безперешкодно відвідувати члени національного комітету з цих питань [2].

У частині 1 Європейських пенітенціарних правил «Сфера дії та застосування», які Кабінет міністрів України визнає та зобов'язується керуватися у своїй законотворчості, політиці та практиці, міститься положення 12.1, у якому зазначено, що особи, які страждають на розумові хвороби або стан розумового здоров'я яких несумісний з тюремним ув'язненням, повинні утримуватися в спеціально призначених для цього установах. Якщо, проте, як виняток, такі особи утримуються в пенітенціарних установах, потрібно встановити спеціальні правила, які враховують їхній статус та потреби. Однак, ні в КВК, ні в Законі про попереднє ув'язнення, ні в інших нормативних актах з питань виконання покарань такі правила та процедури не визначені та не втілені [3].

У п. 17.3 Європейських пенітенціарних правил є також важливе положення, яке зазначає, що по можливості, варто узгоджувати з ув'язненим первісно призначене для нього місце відбуття покарання та будь-які наступні переведення з однієї пенітенціарної установи до іншої, яке у свою чергу дозволило б створити ще один елемент гарантій засудженого реалізації своїх прав та інтересів, а також втілити більшою мірою принцип диференціації та індивідуалізації покарань. Тому вважаємо, що ст.87 КВК України слід доповнити даним положенням.

Однак, України намагається привести своє кримінально-виконавче законодавство у відповідність до міжнародних та Європейських стандартів, які спрямовані саме на гуманізацію виконання покарань. Про це свідчить прийняття 06.09.2016 р. Закону України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо гуманізації порядку і умов виконання покарань» [4], який врегульовує підстави переведення засуджених до дільниць посиленого контролю, де можуть утримуватися лише засуджені, які систематично вчиняють злісні порушення встановленого порядку відбування покарання, що загрожують безпеці персоналу, засуджених або інших осіб. Також урегульовано й питання примусового годування засуджених. Інший Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо удосконалення порядку застосування до засуджених заходів заохочення і стягнення» від 06.09.2016 р. [5], змінює існуючі процедури, наприклад, з квітня 2017 року застосування заходів заохочення і стягнення очікують певні зміни: розширення переліку заходів заохочення, що можуть застосовуватись до засуджених. Також Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» від 07.09.2016 р. [6], який прийнятий для того, щоб законодавчо урегулювати питання, пов'язані із впровадженням в Україні пробації, деякі питання виконання та відбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, підвищити правову захищеності осіб, засуджених до таких видів покарань. Даний Закон також конкретизує порядок та умови відбування покарання у виді обмеження та позбавлення волі, та доповнює Закон України про пробацію від 05.02.2015, та вирішує остаточно питання безоплатності харчування для засуджених.

У майбутньому ми вбачаємо врегулювання проблемних питань у контексті гуманізації, які вже намагалися врегулювати шляхом подання законопроектів, але які були відхилені, а саме: відмова від призначення покарання у виді довічного позбавлення волі жінкам; забезпечення права на правосудний вирок введенням на національному рівні тимчасового механізму перегляду вироків у кримінальних провадженнях, в яких особи були засуджені без належної доказової бази за тяжкі та особливо тяжкі злочини на підставі КПК України 1960 року і дотепер відбувають покарання; поліпшення умов тримання засуджених шляхом удосконалення законодавства України у відповідності до стандартів Європейського комітету з питань запобігання катуванням, а також виконання рекомендацій, зроблених ним за результатами візитів в Україну; вирішення питання щодо визначення правового статусу засуджених, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, та питань, стосовно виконання щодо них вироків судів; запровадження превентивних та компен-

саційних заходів за неналежне поведіння із засудженими та взятих під варту осіб, та створення інституту пенітенціарного судді.

Отже, як ми бачимо, Україна намагається дотримуватися міжнародних та Європейських стандартів поведіння з засудженими, про що свідчить кримінально-правова політика держави, яка спрямована на гуманізацію системи покарань, та кримінально-виконавчого політика, яка направлена на порядок виконання і відбування покарань. Хоча є проблеми, на які постійно звертають увагу міжнародні контролюючі органи та омбудсман, все ж таки України робить значні кроки в імплементації даних міжнародних норм, правил та стандартів.

Література:

1. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 10.12.1984 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_085.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Кодекс України: від 11.07.2003 № 1129-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/paran570#n570>.
3. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила: Рада Європи; Рекомендації, Правила, Доповідь від 12.02.1987 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032.
4. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо гуманізації порядку та умов виконання покарань: Закон України: від 06.09.2016 № 1488-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1488-19>.
5. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо вдосконалення порядку застосування до засуджених заходів заохочення і стягнення: Закон України: від 06.09.2016 № 1487-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1487-19>.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених: Закон України: від 07.09.2016 № 1492-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1492-19>.

УДК 343.985

ГРЕКОВ Олексій

ОСОБЛИВОСТІ ПОВУДОВИ ТА ПЕРЕВІРКИ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ВЕРСІЙ

Підставою для провадження слідчих (розшукових) дій, беззаперечно, є така категорія криміналістики як версія. Криміналістична версія є особливістю пізнавального процесу при розслідуванні кримінальних правопорушень, що полягає у встановленні об'єктивних обставин кримінального провадження – з'ясуванні усіх обставин події кримінального правопорушення. Зрозумілим є припущення стосовно можливості вису-